

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشکده علوم اجتماعی

گروه علوم سیاسی

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

عنوان

شک‌گرایی منشأ محافظه‌کاری

مورد مطالعاتی: دیوید هیوم

استاد راهنما

دکتر قربانعلی قربانزاده

استاد مشاور

دکتر سیدمحمد حکاک

دانشجو

عارف عبادی

زمستان ۱۳۸۹

بسمه تعالی

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی دانشگاه- مدیریت تحصیلات تکمیلی
(فرم شماره ۲۶)

تعهدنامه اصالت پایان‌نامه

اینجانب عارف عبادی دانشجوی رشته علوم سیاسی مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد بدین وسیله اصالت کلیه مطالب موجود در مباحث مطروحه در پایان‌نامه تحصیلی خود، با عنوان شک‌گرایی منشأ محافظه‌کاری مورد مطالعاتی: دیوید هیوم را تأیید کرده، اعلام می‌نمایم که تمامی محتوای آن حاصل مطالعه، پژوهش و تدوین خودم بوده و به هیچ وجه رونویسی از پایان‌نامه و یا هیچ اثر یا منبع دیگری، اعم از داخلی، خارجی و یا بین‌المللی، نبوده و تعهد می‌نمایم در صورت اثبات عدم اصالت آن و یا احراز عدم صحت مفاد و یا لوازم این تعهدنامه در هر مرحله از مراحل منتهی به فارغ‌التحصیلی و یا پس از آن و یا تحصیل در مقاطع دیگر و یا اشتغال و ... دانشگاه حق دارد ضمن رد پایان‌نامه نسبت به لغو و ابطال مدرک تحصیلی مربوطه اقدام نماید. مضافاً اینکه کلیه مسئولیت‌ها و پیامدهای قانونی و یا خسارت وارده از هر حیث متوجه اینجانب می‌باشد.

عارف عبادی

۱۳۸۹/۱۲/۱۴

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم تأییدیهی هیأت داوران جلسه‌ی دفاع از پایان‌نامه / رساله

بدین وسیله گواهی می‌شود: جلسه دفاعیه از پایان‌نامه کارشناسی ارشد عارف عبادی دانشجوی رشته علوم سیاسی گرایش اندیشه سیاسی تحت عنوان «شک‌گرایی منشأ محافظه‌کاری؛ مورد مطالعاتی: دیوید هیوم» در تاریخ ۱۳۸۹ / ۱۱ / ۱۶ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان‌نامه با نمره ۱۹ و درجه عالی مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه‌ی دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	دکتر قربانعلی قربان‌زاده سوار	استادیار	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)	
۲	استاد مشاور	دکتر سیدمحمد حکاک	دانشیار	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)	
۳	داور خارج	دکتر حسین رفیع	استادیار	دانشگاه مازندران	
۴	داور داخل	دکتر فرهاد درویشی	استادیار	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)	
۵	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر صفر فضلی	استادیار	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)	

تقدیم بہ

چشمانی کہ

با اعجاب

بہ جہان

می نگرند.

چکیده

در این پژوهش به بررسی ارتباط میان شک‌گرایی و محافظه‌کاری در اندیشه‌ی دیوید هیوم پرداخته‌ایم. ادعای اصلی نگارنده آن است که شک‌گرایی هیوم در عرصه‌ی شناخت‌شناسی بر نظریات سیاسی او تأثیر گذاشته و آن را به شکل محافظه‌کاری درآورده است. هیوم در طول تاریخ یکی از شدیدترین انتقادات را نسبت به توان عقل انسانی وارد ساخت. به نظر هیوم بسیاری از مفاهیم نه مبنای عقلانی دارند و نه عقلاً توجیه‌پذیر هستند. اما ما در زندگی روزمره بر چنین مفاهیمی متکی هستیم و آنچه این عقاید را در نظر ما چنین مهم و اساسی جلوه می‌دهد، غریزه‌ی ما است. چنین غریزه‌ای بر خلاف تعقل، وجه مشترک انسان و حیوان است.

هیوم در فلسفه‌ی اخلاق بر آن بود که «خیر» و «شر» برآمده از عقل نیست، بلکه زائیده‌ی احساسات ما است. به نظر او، ما افعال و احکام اخلاقی را بر اساس تطابق آن‌ها با عقل انتزاعی مورد مدح و ذم قرار نمی‌دهیم، بلکه آنچه عامل تعیین‌کننده در ارزش اخلاقی یک حکم یا فعل است، «فایده»‌ای می‌باشد که آن فعل یا حکم برای بشر به همراه دارد. او معتقد است اخلاقیات بر غرایز و احساسات متکی است و انگیزه‌ی رفتار آدمی احساسات و نه عقل او است.

هیوم در عرصه‌ی نظریات سیاسی، نسبت به عقل در هدایت جامعه، بدبین است. در اندیشه‌ی سیاسی او، جامعه و حکومت بر اساس «پیمان نخستین» و یا در برهه‌ای خاص پا به عرصه‌ی وجود گذاشت، بلکه به تدریج در میان انسان‌ها شکل گرفت و رشد کرد. نهادها و سازمان‌های اجتماعی برای رفع نیازهای انسان - که الزاماً همیشه عقلانی نیستند- در طول تاریخ شکل گرفته‌اند و صحت آن‌ها در طول زمان به اثبات رسیده است، پس هدایت درست جامعه باید بر اساس این نهادها و سنن و نه عقل انتزاعی باشد.

کلیدواژه‌ها: شناخت‌شناسی، شک‌گرایی، فلسفه سیاسی، محافظه‌کاری، دیوید هیوم.

تقدیر

در نگارش این پایان‌نامه افراد زیادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم سهیم بودند که ذکر نام تمامی آن‌ها امکان‌پذیر نیست. با این حال، بر خود لازم می‌دانم از چند تن از این بزرگواران به طور ویژه تشکر کنم. از جناب آقای دکتر قربانعلی قربانزاده سوار تشکر می‌کنم که راهنمایی این پایان‌نامه را در شرایطی خاص پذیرفتند. همچنین استاد ارجمند جناب آقای دکتر سیدمحمد حاکم که زحمت مشاوره‌ی پایان‌نامه را بر عهده گرفتند.

علاوه بر این، لازم می‌دانم از آقای دکتر حاکم قاسمی، مدیر گروه علوم سیاسی که در مراحل انتخاب استاد راهنما، تصویب موضوع و تغییر استاد راهنما، به صورت جدی و مستمر موضوع را پی‌گیری کردند، تشکر کنم.

بدون راهنمایی و زحمات این بزرگواران، این پژوهش هرگز به این صورت در نمی‌آمد. لازم به تأکید نیست که مسؤلیت هر گونه خطا در این نوشتار، بر عهده‌ی نگارنده است.

فهرست اجمالی مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲.....	مقدمه.....
۹.....	فصل اول: زندگی و زمانه‌ی دیوید هیوم.....
۲۹.....	فصل دوم: شک‌گرایی و نظریه شناخت هیوم.....
۷۵.....	فصل سوم: محافظه‌کاری و فلسفه سیاسی هیوم.....
۱۱۵.....	فصل چهارم: تأثیر شناخت‌شناسی هیوم بر اندیشه سیاسی او.....
۱۲۶.....	نتیجه‌گیری.....

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	پیشگفتار.....
۲.....	مقدمه.....
۳.....	طرح مسأله.....
۴.....	هدف تحقیق.....
۴.....	بررسی متون موجود.....
۴.....	الف) متون موجود درباره‌ی محافظه‌کاری.....
۵.....	ب) متون موجود درباره‌ی عقاید و نظریات هیوم.....
۶.....	سؤال اصلی تحقیق.....
۶.....	سؤالات فرعی تحقیق.....
۶.....	فرضیه اصلی تحقیق.....
۷.....	متغیرهای تحقیق.....
۷.....	مفاهیم کلیدی تحقیق.....
۷.....	شناخت‌شناسی.....
۷.....	شک‌گرایی.....
۸.....	محافظه‌کاری.....
۸.....	روش تحقیق.....
۸.....	سازماندهی تحقیق.....

۹.....	فصل اول: زندگی و زمانه‌ی دیوید هیوم.....
۱۰.....	عصر روشن‌اندیشی.....
۱۲.....	شکل‌اندیشه‌ی عصر روشن‌اندیشی.....
۱۶.....	عقل.....
۱۸.....	طبیعت.....
۱۹.....	پیشرفت.....
۱۹.....	مذهب.....
۲۲.....	زندگی دیوید هیوم.....
۲۷.....	جمع‌بندی فصل.....
۲۹.....	فصل دوم: شک‌گرایی و نظریه شناخت هیوم.....
۳۰.....	شک‌گرایی.....
۳۱.....	معانی و کاربردهای شک‌گرایی.....
۳۲.....	تاریخچه‌ی شک‌گرایی.....
۳۲.....	شک‌گرایی باستان.....
۳۶.....	شک‌گرایی در قرون میانه.....
۳۷.....	شک‌گرایی مدرن.....
۳۸.....	شک‌گرایی در جنبش دین‌پیرایی.....
۳۹.....	شک‌گرایی در قرن هفدهم.....
۴۱.....	شک‌گرایی در قرن هجدهم.....
۴۵.....	انتقادات نسبت به شک‌گرایی.....
۴۷.....	نظریه شناخت هیوم.....
۴۷.....	روش هیوم.....
۵۰.....	انطباعات و تصورات.....
۵۳.....	اشیاء فیزیکی.....
۵۶.....	شناخت.....
۵۹.....	حافظه و تخیل.....
۶۰.....	علّیت.....

۶۳	.....	استقراء
۶۵	.....	ذهن و جسم
۶۷	.....	هویت شخصی
۶۸	.....	سرشت شک‌گرایی هیوم
۷۳	.....	جمع‌بندی فصل
۷۵	.....	فصل سوم: محافظه‌کاری و فلسفه سیاسی هیوم
۷۶	.....	آموزه‌های محوری محافظه‌کاری
۷۸	.....	محافظه‌کاری به مثابه ایدئولوژی
۸۰	.....	ریشه‌های تاریخی محافظه‌کاری
۸۰	.....	محافظه‌کاری در عصر باستان و قرون میانه
۸۱	.....	محافظه‌کاری از دوران نوزایی تا ادموند برک
۸۴	.....	برک و محافظه‌کاری انگلستان
۸۶	.....	تشریح آموزه‌های اصلی محافظه‌کاری
۸۶	.....	شک‌گرایی
۸۸	.....	سنت‌گرایی
۹۰	.....	انداموارگی
۹۲	.....	محافظه‌کاری در فرانسه و آلمان
۹۵	.....	فلسفه اخلاق و فلسفه سیاسی هیوم
۹۵	.....	فلسفه اخلاق
۹۶	.....	عقل و انفعال
۱۰۰	.....	حسن اخلاقی
۱۰۲	.....	نیک‌خواهی و فایده
۱۰۴	.....	فلسفه سیاسی
۱۰۵	.....	منشأ عدالت و مالکیت
۱۰۷	.....	منشأ حکومت
۱۰۸	.....	گستره و نقش حکومت
۱۱۰	.....	سرشت محافظه‌کاری هیوم

۱۱۳	جمع‌بندی فصل
۱۱۵	فصل چهارم: تأثیر شناخت‌شناسی هیوم بر اندیشه سیاسی او
۱۱۶	شک‌گرایی پیش از هیوم
۱۱۶	جهان شک‌گرایانه‌ی هیوم
۱۱۷	هیوم و سرشت «حیوان ناطق»
۱۱۷	علّیت یا عادت
۱۱۸	هیوم و احساسات‌گرایی اخلاقی
۱۱۸	هیوم، پیامبر ضد انقلاب
۱۱۹	خصایص ملی
۱۲۰	محافظه‌کاری و اندیشه‌ی تغییر تدریجی
۱۲۱	مؤلفه‌های اساسی محافظه‌کاری
۱۲۱	سرشت شک‌گرایی هیوم در فلسفه و سیاست
۱۲۱	پای چوبین استدلال
۱۲۲	هدایت جامعه، نه طراحی آن
۱۲۳	داروین‌سب اجتماعی هیوم
۱۲۴	گنجینه‌ی ارزشمند سنت
۱۲۴	معیار فایده‌مندی در نظر و عمل
۱۲۴	آزمون فرضیه‌ی تحقیق
۱۲۶	نتیجه‌گیری
۱۲۸	تأثیر شناخت‌شناسی بر فلسفه سیاسی هیوم
۱۲۹	کتاب‌نامه
۱۴۰	چکیده انگلیسی

پیشگفتار

زمانی ایمانوئل کانت گفته بود: «هیوم سال‌ها پیش من را از خواب جزم‌گرایی بیدار کرد» (کانت: ۱۳۸۴، ۸۹). اشاره‌ی کانت به نظریات شناخت‌شناسی هیوم و خصوصاً شک‌گرایی او است، نظریاتی که در زمان حیات هیوم برای خودش در کسب سِمَت دانشگاهی و پس از مرگش برای فلاسفه‌ی دیگر در پاسخ دادن به آن‌ها، مسأله‌ساز شد. اما هیوم به جز نظریات شناخت‌شناسانه، عقاید بنیادین و منسجم درباره‌ی جامعه و حکومت داشت. برخلاف نظریات شناخت‌شناسانه‌اش که خصلتی انقلابی داشت، نظریات سیاسی وی نه تنها انقلابی نبود، بلکه به نظر می‌رسد عناصر محافظه‌کارانه‌ای را در خود جای داده است. در این پژوهش، تمرکز ما بر هر دو وجه از اندیشه‌ی هیوم، یعنی نظریات شناخت‌شناسانه و عقاید سیاسی او قرار دارد و تلاش خواهیم کرد که ارتباط میان شک‌گرایی و محافظه‌کاری هیوم را روشن کنیم.

مقدمه

طرح مسأله

از محافظه‌کاری در کنار لیبرالیسم و مارکسیسم، به عنوان ایدئولوژی‌های عمده‌ی قرن بیستم یاد می‌کنند (Livingston: 1995, 153). جان استوارت میل در قرن نوزدهم حزب محافظه‌کار را «حزب آدم‌های احمق» نامید و البته این به این معنا نیست که محافظه‌کاران از خود فکر و نظر ندارند. محافظه‌کاران برخلاف آنچه تصور می‌شود بسی پیش از انقلاب کبیر فرانسه، نظرات جامعی را در باب انسان، اجتماع و سیاست پرورانده بودند. علاوه بر این، بسیاری از بزرگان سیاست و سیاست‌ورزی جملگی از موافقان این ایدئولوژی بوده‌اند، برای مثال کسانی چون ادmond برک، بنجامین دیزرائیلی، وینستون چرچیل و مارگارت تاچر، در انگلستان همگی محافظه‌کار بوده‌اند. از این رو، برای آن‌که بتوانیم این ایدئولوژی را بشناسیم به زادگاه آن یعنی انگلستان خواهیم پرداخت و به یکی از بزرگترین اندیشمندان این کشور در طول تاریخ، یعنی دیوید هیوم اشاره خواهیم کرد.

هیوم را در عرصه‌ی فلسفه بیشتر به عنوان کسی می‌شناسند که انتقادات اساسی و حتی به قول راسل «پایدار» (Russell: 1947, 653) در باب مفاهیم عمده‌ی فلسفه مانند «علیت»، «خویشتن»، «تخیل و ادراک» و در نهایت «دین» به وجود آورد. اما میراث ارزشمند هیوم در این زمینه‌ها باعث شده که بخش عمده‌ای از اندیشه‌ی او از نظر پنهان بماند. در واقع، این بخش مغفول نظریات او، همان بخشی است که هیوم برای بررسی صحیح آن، انتقادات خود را بیان کرد تا در نهایت نظر خود را برنهد. هیوم از عرصه‌ی شناخت‌شناسی آغاز کرد تا ثمره‌ی کار را در «فلسفه‌ی اخلاق» بگیرد. بخش اعظم نظریات سلبی هیوم در شناخت‌شناسی و قسمت عمده‌ی نظریات ایجابی او در «فلسفه‌ی اخلاق» است که در خلال زمان از نظر پنهان ماند. هیوم همان‌طور که خود می‌گوید: در عرصه شناخت‌شناسی، شک‌گرا یا به طور دقیق‌تر «شک‌گرای معتدل» است (Hume: 2007, iv)، اما این‌که این شک‌گرایی در عرصه‌ی سیاست چه نتایجی داشته و باعث اتخاذ چه موضعی در فلسفه‌ی سیاسی می‌شود، مسأله‌ای است که هنوز در باب آن، مباحث گسترده‌ای در جریان است.

در این تحقیق، نگارنده بر آن است که تا حد امکان به بررسی این موضوع بپردازد و گوشه‌های تاریک مسأله را واکاوی نماید. از آنجا که یکی از عناصر محافظه‌کاری را شک‌گرایی دانسته‌اند، تلاش خواهد شد که ارتباط این نظرگاه شناخت‌شناسانه را با ایدئولوژی محافظه‌کاری بررسی نموده و نقطه‌ی تمرکز تحقیق را در این باب در اندیشه‌ی هیوم قرار دهد.

هدف تحقیق

در این تحقیق برآنیم تا از سویی با بررسی نوشته‌ها و افکار دیوید هیوم و از سوی دیگر با مطالعه‌ی متونی که به موضوع محافظه‌کاری می‌پردازند، مشخص نماییم که نظریات هیوم در باب شناخت‌شناسی، قسمتی از بدنه‌ی کلی فلسفه‌ی او است و تمهیداتی است برای رسیدن به نظریات اصلی او در باب «فلسفه‌ی اخلاق». در حوزه فلسفه عملی هیوم و بویژه در عرصه‌ی سیاست، به دیدگاهی محافظه‌کارانه در اندیشه‌ی او بر می‌خوریم که هم متناظر با شناخت‌شناسی وی و هم پیامد منطقی آن می‌باشد.

بررسی متون موجود

برای بررسی بهتر ادبیاتی که حول محورهای اصلی این تحقیق موجود است، نگارنده آن‌ها را به دو گروه تقسیم می‌کند: الف) متونی که به محافظه‌کاری پرداخته‌اند. ب) متونی که مربوط به آراء و افکار دیوید هیوم می‌باشد.

الف: متون موجود درباره‌ی محافظه‌کاری

در زبان فارسی، کتاب‌های متنوع و زیادی درباره‌ی ایدئولوژی‌ها و مکاتب سیاسی به زیور طبع آراسته شده، اما تنها شمار اندکی از این کتب، فصلی از فصول خود را به محافظه‌کاری اختصاص داده‌اند. تا کنون حتی یک عنوان کتاب هم اختصاصاً به ایدئولوژی محافظه‌کاری نپرداخته است و بررسی آن در بهترین حالت، به صورت فشرده و در قالب یک فصل عرضه شده است. این شیوه‌ی رایج باعث شده است که این ایدئولوژی به صورت بسیار کلی - و اغلب ناقص - نمایان شده و پیچیدگی و تحول آن از نظر دور بماند.

در کتاب «ایدئولوژی‌های مدرن سیاسی»، نویسنده تلاش کرده است تا عناصر و ویژگی‌های مشترک محافظه‌کاری را در میان انواع و اشکال مختلف آن برجسته کند و با توضیح و تشریح این عناصر به ارایه‌ی تعریفی جامع و مانع از آن برسند (وینسنت: ۱۳۷۸، ۹۰-۱۱۱).

در کتاب «فرهنگ اندیشه‌ی سیاسی»، به متغیرهای تاریخی و فرهنگی توجه شده است. در این کتاب با بیان علل شکل‌گیری محافظه‌کاری و بررسی کوتاهی از تحولات آن، از محافظه‌کاری کلاسیک - برک - آغاز می‌کند و به نئومحافظه‌کاری می‌انجامد (وینر: ۱۳۸۵، ۳۸۸-۴۰۹).

در کتاب «تاریخ اندیشه سیاسی در قرن بیستم»، به اندیشمندان این ایدئولوژی در قرن بیستم پرداخته و با بررسی چند متفکر اصلی آن در قرن بیستم تلاش شده است که شکل کلی این ایدئولوژی را در قرن بیستم به خواننده نشان دهد (بشیری: ۱۳۸۴، ۱۷۳-۲۸۱).

در کتاب «فلسوفان سیاسی قرن بیستم»، به برخی از اندیشمندان این ایدئولوژی اشاره شده است و با اختصاص یک فصل به یک متفکر محافظه‌کار، اندیشه‌ی او بدون توجه به عقبه‌ی فکری بیان شده و مورد قضاوت قرار می‌گیرد (لسناف: ۱۳۸۵، ۳۱۲).

در مقاله‌ی «ماهیت و خاستگاه محافظه‌کاری»، تلاش شده که ریشه‌های تاریخی محافظه‌کاری نشان داده شود و تقسیم‌بندی مناسبی از انواع آن ارائه گردد. در این مقاله آغاز محافظه‌کاری را بعد از انقلاب کبیر فرانسه دانسته و ایدئولوژی محافظه‌کار را ایدئولوژی ارتجاعی نشان داده است (یاسری: ۱۳۸۱، ۱۵-۱۸).

در پژوهشی به نام «سه رکن محافظه‌کاری: اقتدار، سنت»، ثروت، به بررسی محافظه‌کاری از منظر جامعه‌شناسی سیاسی پرداخته است و سعی شده که علل و شرایط اجتماعی شکل‌گیری ایدئولوژی محافظه‌کاری را نشان دهد. متأسفانه در این مقاله آنچه که نشان داده شده، شکلی از فاشیسم و نه محافظه‌کاری است (محمدی: ۱۳۸۳، ۷).

ب: متون موجود درباره‌ی عقاید و نظریات هیوم

۱) کتب دیوید هیوم: از میان کتب هیوم، چند کتاب هیوم به طور کامل به فارسی برگردان شده است. یکی کتاب «تاریخ طبیعی دین» است که، به شرح علل شکل‌گیری ادیان و انواع و اقسام آن پرداخته و تحول و تکامل آن را از روزگار باستان تا مسیحیت بیان کرده است. در این کتاب انتقادات ملایم او به دین بیان شده و انتقادات اصلی او در کتاب دیگری است (هیوم: ۱۳۸۷).

کتاب دیگر هیوم کتاب «گفتگوها در باب دین طبیعی» است که بعد از مرگ او انتشار یافت و نظریات و انتقادات هیوم را به الاهیات در بر داشته است (هیوم: ۱۳۸۸).

«تحقیق در مبادی اخلاق» عنوان یکی دیگر از کتاب‌های هیوم است که، در آن به بررسی مبادی اخلاق می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که اصول اخلاقی، مبتنی بر عقل نیستند بلکه بر مبنای احساسات می‌باشند و از آن نشأت می‌گیرند (هیوم: ۱۳۷۷).

کتابی تحت عنوان «در باب معیار ذوق و تراژدی» از هیوم برگردان شده که در واقع، عنوان دو جستار از هیوم است - هیوم کتابی با این عنوان ندارد - که در یک کتاب گردآوری شده است. هر دو جستار در باب نظریات زیبایی‌شناسانه‌ی هیوم است (هیوم: ۱۳۸۵).

علاوه بر کتب ذکر شده، قسمتی از کتاب «تحقیق درباره‌ی فهم انسانی» هیوم که حاوی بخشی از آراء شناخت‌شناسی او می‌باشد به فارسی برگردان شده است. این قسمت شامل بخش اول کتاب است و در آن هیوم استدلال می‌کند که تمام دارایی ذهن انسان منبعث از تجربه می‌باشد (هیوم: ۱۳۶۲، ۷۸-۱۱۰).

۲) کتب مربوط به آراء هیوم: کتاب‌هایی که به بررسی آراء هیوم پرداخته‌اند، اغلب به آراء شناخت‌شناسی هیوم می‌پردازند و تلاش شده است که با دیدی جدید و از منظری متفاوت این عقاید بررسی و بعضاً مورد نقد قرار گیرند (حکاک: ۱۳۸۰، جعفری تبریزی: ۱۳۸۷ و دلوز: ۱۳۸۸). به جز کتب ذکر شده در بالا، کتب دیگر که به هیوم پرداخته‌اند اغلب در ذیل کتب تاریخ فلسفه جای می‌گیرند. در این کتب، نظریات هیوم - اغلب نظریات شناخت‌شناسی او - بیان شده‌اند که به صورت بسیار مختصر است (کاپلستون: ۱۳۸۲، ۲۷۶-۳۶۶، فروغی: ۱۳۷۹، ۲۷۱-۲۷۹ و نقیب زاده: ۱۳۸۴، ۱۰۶-۱۲۰).

سؤال اصلی تحقیق

تحقیق حاضر بر آن است که به طور مشخص به این سؤال پاسخ دهد:

آیا ارتباط معناداری میان نظریات شناخت‌شناسانه‌ی هیوم و فلسفه‌ی سیاسی او وجود دارد؟

سؤالات فرعی تحقیق

در پاسخ به پرسش مورد نظر در پایان‌نامه با سؤالات فرعی ذیل مواجه هستیم:

- ۱- عناصر متمایز شناخت‌شناسی هیوم چیست؟
- ۲- فلسفه‌ی سیاسی او چه ویژگی‌های مشخصی دارد؟
- ۳- تفکرات سیاسی هیوم برآمده از فلسفه‌ی خود او است یا از عناصر دیگری خارج از فلسفه‌ی او وام گرفته شده است؟
- ۴- مؤلفه‌های اصلی محافظه‌کاری چیست؟
- ۵- آیا می‌توان هیوم را محافظه‌کار خواند؟

فرضیه‌ی اصلی تحقیق

فرضیه‌ی تحقیق را به این شکل صورت‌بندی می‌کنیم:

شک‌گرایی هیوم بر اندیشه‌ی سیاسی او تأثیر گذاشته و آن را به شکل محافظه‌کاری درآورده است.

متغیرها

متغیرهای پژوهش حاضر که نشان دهنده‌ی رابطه علی بین دو متغیر می‌باشند عبارتند از:

الف) متغیر وابسته: محافظه‌کاری

ب) متغیر مستقل: شک‌گرایی

این نوشتار در یک بررسی علی به دنبال این هدف است که مشخص کند تا چه حد متغیر مستقل شک‌گرایی، بر متغیر وابسته‌ی محافظه‌کاری تأثیر می‌گذارد. بنابراین، آزمون فرضیه عبارت از بررسی شک‌گرایی در اندیشه هیوم و تأثیر آن بر محافظه‌کاری او خواهد بود.

مفاهیم کلیدی تحقیق

نگارنده معتقد است با تعریف اجمالی سه مفهوم شناخت‌شناسی، شک‌گرایی و محافظه‌کاری که در تحقیق مکرراً به کار رفته است، می‌توان به درک بهتر موضوع یاری رساند.

شناخت‌شناسی

شناخت‌شناسی عبارت از مطالعه‌ی سرشت، منبع و حدود و ثغور شناخت بشری است. این واژه مشتق از epistēmē یونانی به معنای شناخت و logos به معنای خرد است. بر این سیاق، بعضاً از این زمینه به عنوان نظریه‌ی شناخت یاد می‌کنند (Audi: 1998, 9). شناخت‌شناسی تاریخ طولانی از یونان باستان تا امروز دارد. از شناخت‌شناسی در کنار متافیزیک، منطق و اخلاق به عنوان چهار شاخه‌ی عمده‌ی فلسفه یاد می‌کنند که تقریباً تمام فلاسفه‌ی بزرگ سهمی از خود در این زمینه به جای گذاشته‌اند.

شک‌گرایی

شک‌گرایی، ایستاری فلسفی است که در برابر ادعای شناخت در حوزه‌های مختلف، تردید می‌کند. شک‌گرایان، کفایت و بسندگی یا قابل اطمینان بودن چنین ادعاهایی را با سؤال‌هایی نظیر این - که چنین ادعاهایی بر چه پایه‌ای استوار است و یا اصولاً چرا وضع شده‌اند، به چالش می‌کشند (Audi: 1999, 486). آنان به پنداشت‌های بنیادینی حمله می‌کنند که کسب شناخت یا معرفت

درباره‌ی جهان به صورت غیرقابل تردید و ضرورتاً صادق را، ممکن می‌دانند. واژه‌ی یونانی *skeptikos* به معنای «پوینده و جستجوگر» است و به کسی اطلاق می‌شد که هرگز راضی نمی‌شد و همواره در پی حقیقت بود (Empiricus: 2007, xvi).

محافظه‌کاری

محافظه‌کاری یک فلسفه‌ی سیاسی است که بر ارزش نهادها و تجربه‌ی عملی سنت‌ها تکیه می‌کند و میراث تاریخی را بر افکار انتزاعی ترجیح می‌دهد. آنان برای نهادها و اعمالی که به صورت تاریخی رشد و نمو یافته‌اند و نشانه‌ی تداوم و ثبات هستند، اولویت قائل می‌باشند (Keeks: 1998). 1. محافظه‌کاران به این پرسش که «حدود نفوذ دولت تا چه حد باید باشد؟» پاسخ می‌دهند که دولت خادم شیوه‌های موجود زندگی و نه سرور آنها است و باید در برابر وسوسه‌ی تغییر جامعه و سیاست، مقاومت کند. آنان عموماً – و نه همیشه – با کنش‌گرایی حکومت مخالف هستند (Britannica: 2010). محافظه‌کاری در مخالفت آشکار با لیبرالیسم می‌باشد که جنبشی حامی مدرن-کردن و ضد سنت است. علاوه بر این محافظه‌کاری باید از دیگر نگرش‌های ارتجاعی که خواستار برقراری نظم پیشین و غالباً منسوخ سیاسی و اجتماعی است، متمایز گردد.

روش تحقیق

در این تحقیق، روش گردآوری مطالب به صورت مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و فیش‌برداری از منابع و کتب موجود و بررسی و تحلیل آنها است. علاوه بر کتب و مجلات، نویسندگان از مطالب و مقالات موجود بر اینترنت استفاده کرده است.

سازماندهی تحقیق

تحقیق پیش‌رو در چهار فصل تنظیم شده است. در فصل اول به محیط اجتماعی و زندگی دیوید هیوم پرداخته است. در فصل دوم، تاریخچه‌ی شک‌گرایی از دوران باستان تا قرن هجدهم مورد بررسی قرار گرفته و سپس نظریات شناخت‌شناسی هیوم مطرح گشته است. در فصل سوم، به تاریخچه‌ی محافظه‌کاری از عصر باستان تا اواسط قرن نوزدهم پرداخته شده و در ادامه فلسفه اخلاق و سیاسی هیوم مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل چهارم، خلاصه‌ی مطالب مطروحه عرضه شده است و در فصل نتیجه‌گیری، نتایج برآمده از تحقیق ارائه گشته است.